

ZAŠTITA DJECE OD SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA PUTEM DIGITALNIH TEHNOLOGIJA

Marina M. Simović, Azra Adžajlić-Dedović

Sekretar u Ombudsmanu za djecu Republike Srpske, redovni profesor, Fakultet pravnih nauka Panevropskog univerziteta Apeiron u Banjoj Luci, marina.simovic@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0008-3330-4023>

Redovni profesor Fakulteta za kriminalistiku, sigurnosne studije i kriminologiju Univerziteta u Sarajevu, e-mail: aadzajlic@fkn.unsa.ba; <https://orcid.org/0000-0002-4873-9782>

Sažetak: Digitalno okruženje ima potencijal da djeci pruži nevjerojatne mogućnosti. S tim u vezi, porast e-pošte, društvenih mreža, online poruka, online igara i aplikacija za video striming odražava povećanje prijavljenih i potvrđenih slučajeva seksualne eksploatacije djece i adolescenata na internetu. Kako pristup internetu i njegova upotreba nastavljaju da rastu, mora se ostati oprezan u vezi sa prilikama za online seksualnu eksploataciju djece. Tokom pandemije COVID-19, prelazak u više virtualni svijet povećao je korišćenje interneta kod djece, ograničio nadzor bezbjednosti na internetu i smanjio pristup djece pouzdanim odraslima koji su često ključni za identifikovanje i prijavljivanje zloupotrebe.

Moraju se povećati svijest i razviti preventivne solucije za ove prijetnje. Nadležni državni organi su važni praktičari preventivnih aktivnosti, edukacije i zagovaranja tokom čitavog života i mogu igrati ključnu ulogu u zaštiti djece i tinejdžera od ove relativno nove prijetnje. Prvi korak u zaustavljanju internet seksualnog zlostavljanja djece je razumijevanje šta ono jeste, koga pogađa i kako biti sigurniji na internetu.

Komite UN za prava djeteta je potvrdio da smislen pristup digitalnim tehnologijama može pomoći djeci da ostvare puni spektar svojih prava. Djeca koriste internet za učenje, povezivanje sa drugima i izražavanje na načine koje prethodne generacije mogu samo zamišljati. Digitalna tehnologija je sastavni dio svakodnevnog života mnoge djece. S druge strane, online seksualna eksploatacija djece odnosi se na korišćenje tehnologije za seksualno iskorišćavanje ili nanošenje štete osobi mlađoj od 18 godina. Ovaj fenomen je postao sve češći u posljednjim godinama usljed povećanog pristupa internetu u domaćinstvima, povećane upotrebe pametnih telefona među djecom i tinejdžerima, kao i brze ekspanzije novih tehnoloških platformi poput direktnog prenosa i igranja igara.

Uprkos svom riziku i učestalosti, ova forma seksualnog zlostavljanja djece je uglavnom nedovoljno zastupljena u literaturi. Ovaj rad ima za cilj da definiše online seksualnu eksploataciju djece, istraži njene posljedice, i identifikuje povezane faktore rizika i naglasi ključnu ulogu nadežnih organa u njenom sprječavanju i suzbijanju. Osvjetjavajući ovo pitanje, cilj je da se se odgovori na ključnu potrebu za zaštitom dobrobiti djece i adolescenata u digitalnijem dobu.

Ključne riječi: seksualno nasilje, djeca, digitalne tehnologije, voajerizam, pravo na privatnost.

1. UVOD

Seksualno zlostavljanje djece predstavlja uključenost djeteta u seksualne aktivnosti koje ono ne razumije ili aktivnosti koje krši zakone ili socijalne tabue društva. Pri tome je ta aktivnost namijenjena zadovoljenju i potreba druge osobe. Prema Fakultativnom protokolu uz Konvenciju UN o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji (2000), zabranjuju se svi oblici seksualnog iskorištavanja djece i nalaže se državama da hitno kriminalizuju sve oblike seksualnog iskorištavanja djece. Savjet Evrope seksualno zlostavljanje definiše kao uključivanje u seksualne aktivnosti s djetetom koje, prema relevantnim odredbama nacionalnog zakona, nije navršilo punoljetstvo za seksualne aktivnosti (ovo se ne odnosi na sporazumne seksualne aktivnosti između maloljetnika) i uključivanje u seksualne aktivnosti s djetetom u kojima se koristi prinuda, sila ili prijetnja ili se zloupotrebljava priznati položaj povjerenja, autoriteta ili uticaja na dijete, uključujući i porodicu ili se vrši zlostavljanje u posebno osjetljivoj situaciji za djete, prvenstveno zbog njegovih mentalnih ili fizičkih smetnji u razvoju ili zavisnosti.

Fakultativni protokol o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, Lanzarot konvencija¹ (2007) i Evropska direktiva 2011/93/EU najvažniji su pravni instrumenti u vezi sa sprječavanjem i suzbijanjem „dječije prostitucije“. Međutim, ovaj termin se ne smatra pravno univerzalnim i od tada je doveden u pitanje. Termini „dječija prostitutka“ ili „dječiji seksualni radnik“ iskrivljuju stvarnost fenomena, sugerisući da je prodaja tijela (prostitucija) djetetov izbor.

Ujedinjene nacije prepoznaju dječju prostituciju kao rastući problem seksualne potražnje za djecom za seksualni turizam, industriju prostitucije i pornografije, kao i njenu vezu sa trgovinom ljudima/djecom. Naučnici ukazuju na ozbiljne i doživotne posljedice za djecu žrtve seksualnog nasilja, na što ukazuje i aproksimativan obim nasilja nad djecom koji je značajno porastao sa upotrebom digitalnih tehnologija.

U Sjedinjenim Američkim Državama, Nacionalni centar za nestalu i zlostavljane decu (*National Center for Missing and Exploited Children - NCMEC*) CyberTipline, nacionalna centralizovana agencija za prijavljivanje seksualnog iskorištavanja djece, pokazuje da je broj prijavljenih *online* „namamljivanja“ maloljetnika neprestano rastao iz godine u godinu od 2008. godine i da je porastao za 97,5% u 2020. u odnosu na 2019. godinu. Godine 2016. bilo je osam miliona slučajeva *online* seksualnog namamljivanja, što je poraslo na 18 miliona 2018. odine. Do 2020. godine ovaj broj je skočio na 21,7 miliona - najveći broj prijavi primljenih u jednoj godini. Pored toga, oko 17.000 prijavi o seksualnoj trgovini djecom podnijeto je 2020. godine, što ukazuje na to da trgovci sve više koriste društvene mreže i gejming platforme (*gaming platforms*) da bi ciljali dečije žrtve.

---

¹ Lanzarot konvencija prvi je regionalni sporazum koji je specijalno posvećen zaštiti djece od seksualnog nasilja. Usvojena u gradu Lanzarot u Španiji 2007. godine, stupila je na snagu 2010. godine, a potpisale su je sve države članice Savjeta Evrope.

U posljednje četiri decenije uloženi su značajni naponi u razumijevanje seksualnih delikata.² Međutim, u posljednjoj deceniji došlo je do sve većeg istraživanja *online* seksualnih delikata³ s primarnim fokusom na seksualno uznemiravanje⁴ i *online* delikte protiv djece u skladu s napretkom tehnologije.⁵ Međutim, malo je fokusa posvećeno drugim beskontaktnim seksualnim deliktima⁶ kao što je voajerizam.⁷

Dakle, jasno je da postoje kontaktna i beskontaktna krivična djela koja predstavljaju seksualno nasilje nad djecom i to: silovanje, prostitucija, iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije, upoznavanje djeteta sa pornografijom i rodoskrvnuće. Seksualni delikti se mogu izvršiti samo umišljajem.⁸ Krivična djela protiv polne slobode i morala su klasični kontaktni delikti nasilja. S obzirom na navedeno, treba reći da i ako nema kontakata i nasilja nad žrtvom, u seksualne delikte se svrstavaju i zadovoljavanje pohote pred djetetom, podvođenje i posredovanje u

-
- ² Vidi D. Finkelhor, *Child Sexual Abuse: New Theory and Research*, Free Press, 1984; D. Finkelhor, "Risk factors in the sexual victimization of children", *Child Abuse & Neglect*, 4, 1980, 265-273; K.M. Babchishin, R. K. Hanson, VanZuylen, H., "Online child pornography offenders are different: A meta-analysis of the characteristics of online and offline sex offenders against children", *Archives of Sexual Behavior*, 2015, 44, 45-66; J.E. Barnes, J.G. Noll, F.W., Putnam, P. K. Trickett, "Sexual and physical revictimization among victims of severe childhood sexual abuse", *Child Abuse & Neglect*, 33, 2009, 412-420; J.M., Cantor, I.V. McPhail, "Non-offending Pedophiles", *Current Sexual Health Reports*, 8, 2016, 121-128; F. Cortoni, W.L. Marshall, "Sex as a coping strategy and its relationship to juvenile sexual history and intimacy in sexual offenders", *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 13, 2001, 27-43; J.D. DeLamater, M. Sill, M., "Sexual desire in later life", *Journal of Sex Research*, 42, 2005, 138-149; R.K. Hanson, A.J. Harris, "Where should we intervene? Dynamic predictors of sexual offense recidivism", *Criminal Justice and Behavior*, 27, 2000, 6-35; G.Pérez, Fuentes, M.Olfson, L. Villegas, C. Morcillo, S. Wang, C. Blanco, "Prevalence and correlates of child sexual abuse: a national study", *Comprehensive Psychiatry*, Volume 54, Issue 1, January 2013, 16-27.
- ³ Vidi M.C. Seto, "The Motivation-Facilitation Model of Sexual Offending", *Sage Journals*, Volume 31, Issue 1, 2017.
- ⁴ Vidi N. Henry, A. Powell, "Technology-Facilitated Sexual Violence: A Literature Review of Empirical Research", *Sage Journals*, Volume 19, Issue 2.
- ⁵ Henry N., Powell A., "Technology - facilitated sexual violence: A literature review of empirical research", *Trauma, Violence, & Abuse*, 2018, 19(2), 195-208; T.J. Horstmann, "Protecting traditional privacy rights in a brave new digital world: The threat posed by cellular phone-cameras and what states should do to stop it", *Penn State Law Review*, 2007, 111(3), 739.
- ⁶ Vidi V.P.M. Lister, A.T.. Gannon, "A Descriptive Model of Voyeuristic Behavior", *Sage Journals*, Volume 36, Issue 3.
- ⁷ Vidi R.R. Hazelwood, J. Warren, "The Serial Rapist: His Characteristics and Victims", *FBI Law Enforcement Bulletin*, February 1989, 18-25.
- ⁸ C. Sanderson (2004). *The Seduction of Children: Empowering Parents and Teachers to Protect Children from Child Sexual Abuse*, Jessica Kingsley Publishers. 189.

prostituciji.⁹ Međutim, bh. zakonodavac ne prepoznaje beskontaktnu seksualnu delikte putem digitalnih tehnologija poput vojerizma, osvetničke pornografije, slanja neželjenih seksualnih fotografija, *sexual grooming*¹⁰ i *streaming*¹¹ i neka druga djela seksualnog nasilja nad djecom koje se vrši pomoću digitalnih tehnologija.¹² Osim toga, seksualno nasilje nad djecom¹³ najčešće je i nasilje zasnovano na polu.¹⁴

Da bi se krivično djelo postojalo, žrtva mora imati razumno očekivanje privatnosti.¹⁵ Ali, ovo postavlja pitanje koja tačno očekivanja privatnosti treba smatrati razumnim u svijetu u kojem su nove tehnologije¹⁶ i nove društvene prakse¹⁷ - uključujući društvene medije¹⁸, pametne telefone, seksting¹⁹ i osvetničku

⁹ M. Mojsilović, “Analiza krvnih i seksualnih delikata na području Kantona Sarajevo za period od 2010 – 2017 godine”, Logos, broj 2, 2018, 77.

¹⁰ “Seksualno pripremanje” je proces kojim prestupnik gradi povjerenje sa maloljetnom ili ranjivom osobom kako bi je manipulirao, eksploatirao i seksualno zlostavljao.

¹¹ Streaming je zgodan način da se pristupi sa omiljenim medijima za zabavu iz udobnosti svog doma. Bilo da se želi da se nadoknadi propušteni film ili emisija, sluša svoja plejlita (playlist) ili gleda događaj uživo, streaming donosi sve što treba (i to brzo - promptly).

¹² Vidi B.A Zeyzus Johns, A.R Casola, O. Rea, N. Skolnik, S.K Fidler, “Safe-Guarding Youth from Online Sexual Exploitation in the Digital Era: A Role for Primary Care”, *Am J Lifestyle Med.*, 19(2), 2024, 307-313.

¹³ Vidi A.N. Vadysinghe et al., “A hidden aspect of physical child abuse: A case of voyeurism”, *Journal of Forensic Psychology Research and Practice*, 19(1), 2019, 1-8.

¹⁴ Vidi E. Rackley, C. McGlynn, K. Johnson, N. Henry, N. Gavey, A. Flynn, A. Powell A., “Seeking justice and redress for victim-survivors of image-based sexual abuse”, *Feminist Legal Studies*, 29(3), 2021, 293–322.

¹⁵ Vidi S. Ost, A Gillespie, “Recognizing the Paradigm of the Unknowing Victim and the Implications of Liminality”, *The British Journal of Criminology*, Volume 64, Issue 1, January 2024, 194–210.

¹⁶ Vidi J. Power, G.W. Dowsett, A. Waling et al., “Rethinking Risk in Adults’ Engagement with Sexual Digital Imagery”, *Sex Res Soc Policy*, 21, 2024, 1584-1593.

¹⁷ Vidi K. Tiidenberg, E. Van Der Nagel, *Sex and social media*, Bingley Emerald Group Publishing, 2020.

¹⁸ Vidi Jurasz, O., Barker, K., “Sexual violence in the digital age: A criminal law conundrum?”, *German Law Journal*, 22(5), 2021, 784–799.

¹⁹ Sexting je slanje, primanje ili prosljeđivanje seksualno eksplicitnih poruka, fotografija ili video zapisa, uglavnom između mobilnih telefona. Takođe, može uključivati upotrebu računara ili bilo kog digitalnog uređaja (digital device). Termin je prvi put postao popularan početkom 21. vijeka i predstavlja složenicu (portmanteau) od reči sex i texting, pri čemu se teksting misli u širokom smislu slanja teksta - moguće sa slikama. Sexting nije izolovani fenomen već jedan od mnogih različitih tipova seksualne interakcije (sexual interaction) u digitalnim kontekstima (digital contexts) koja je povezana sa seksualnim uzbuđenjem (sexual arousal). Vidi N. Henry, A. Witt, “Governing image-based sexual abuse: Digital platform policies, tools, and practices. In J. Bailey, A. Flynn, N. Henry (Eds.), *The Emerald international handbook of technology-facilitated violence and abuse*, 2021, Bingley Emerald Publishing Limited 749-768; H. Curnutt, “Sexting”, *The International Encyclopedia of Human Sexuality*, 2015, 1115-1354; M. Salter, “Beyond Criminalisation and Responsibility Sexting, Gender and Young People”, *Sydney Law*

pornografiju²⁰ - istovremeno snizile prag onoga što društvo smatra privatnim, a istovremeno povećale potencijal za štetu pojedincima.²¹ Ukratko, ovo je siva zonu koja je do sada bila ignorisana. Prepoznavanje žrtve zahtijeva: dekonstrukciju žrtve, odbacivanje statičkog pojma žrtve u korist prepoznavanja žrtve kao društvene konstrukcije i konceptualizaciju viktimizacije kao procesa koji ponekad može uključivati značajnu vremensku dimenziju²², uključujući fazu unutrašnjeg neznanja.²³

2. VOAJERIZAM

Voajerizam (*voyeurism*) se razvio od tabu radoznalosti do dobro definisanog krivičnog djela usmjerenog na privatnost, pristanak i tehnologiju. Moderni zakon prepoznaje tri osnovna kršenja: tajni nadzor ili snimanje; ciljanje privatnih dijelova tijela i kršenje razumnog očekivanja privatnosti. Kako kamere i digitalni alati postaju sve manji i sveprisutniji, nezakoniti nadzor predstavlja sve veću prijetnju. Zakonodavci reaguju strožim zakonima i kaznama za digitalno širenje kako bi

---

School, 24, 2013, 310–315; A.A. Hasinoff, “Sexting as media production: Rethinking social media and sexuality”, *New Media & Society*, 15(4), 2013, 449–465.

²⁰ Revenge pornography – “osvetnička pornografija” se odnosi na čin dijeljenja seksualno eksplicitnih slika ili videozapisa (sexually explicit images or videos) pojedinca bez njihovog pristanka, posebno kao sredstvo nanošenja emocionalne štete (emotional harm) ili poniženja (humiliation) nakon prekida intimne veze (termination of an intimate relationship). Ova praksa obično uključuje bivše partnere koji posjeduju eksplicitni materijal dijeljen tokom njihove veze, a značajno se povećala s pojavom društvenih medija (social media platforms), što omogućava brzo širenje širokoj publici (wide audience). Posljedice za žrtve mogu biti ozbiljne, često rezultirajući emocionalnim stresom (emotional distress), narušenim odnosima (damaged relationships), pa čak i dugoročnim problemima mentalnog zdravlja (long-term mental health) sličnim onima koje doživljavaju preživjeli zlostavljanja (survivors of abuse). Vidi S. Bates, “Revenge porn and mental health: A qualitative analysis of the mental health effects of revenge porn on female survivors”, *Feminist Criminology*, 12(1), 2017, 22–42; M. Sebastian, “Privacy and consent: The trouble with the label of revenge porn”, *Feminist Media Studies*, 17(6), 2017, 1107–1111; D. Citron, K. Danielle, M.A. Franks, “Criminalizing Revenge Porn”, *Wake Forest Law Review*, 49 (2), 2014, 345–392; S. Bates, “Stripped”: An analysis of revenge porn victims' lives after victimization, Simon Fraser University, 2015; S. Davis Kempton, (2020). “Erotic Extortion: Understanding the Cultural Propagation of Revenge Porn”, *SAGE Open*, 10 (2), 2020; E. Souza, “For his eyes only: Why federal legislation is needed to combat revenge porn”, *UCLA Women's Law Journal*, 23(2), 2016, 101-129.

²¹ Vidi S.P. Green, *Criminalizing Sex*, Oxford University Press, 2020.

²² Vidi A.N. Gesselman, A. Druet, A., V. Vitzthum, “Mobile sex-tech apps: How use differs across global areas of high and low gender equality”, *PloS one*, 2020, 15(9); N.M. Döring, “The Internet’s impact on sexuality: A critical review of 15 years of research”, *Computers in Human Behavior*, 25(5), 2009, 1089-1101; K. Albury, “Young people, digital media research and counterpublic sexual health”, *Sexualities*, 21(8), 2018, 1331-1336.

²³ Vidi S. Ost, A.A Gillespie, “Recognizing the Paradigm of the Unknowing Victim and the Implications of Liminality”, *The British Journal of Criminology*, Volume 64, Issue 1, January 2024, 194–210, [https:// doi.org/10.1093/bjc/azad024](https://doi.org/10.1093/bjc/azad024).

zaštitili dostojanstvo, autonomiju i kontrolu pojedinca. Na kraju krajeva, kriminalni voajerizam nije stvar želje - radi se o obmani i kršenju. Granica između fantazije i krivičnog djela povlači se pristankom, a njen prelazak poziva na punu težinu zakona.

Kao što Pam Hrick i Moira Aikenhead pišu u *Globe and Mail*: voajerizam je gotovo univerzalno zločin protiv djevojčica i žena.²⁴ Voajeristička ponašanja mogu uključivati i ona koja su omogućena tehnologijom, kao što su snimanje preko toaletnih kabina, instaliranje kamera u privatnom prostoru, hakiranje web kamera ili, u novije vrijeme, „podizanje ispod suknje“.²⁵ „Podizanje ispod suknje“ postoji kada se slika ili snimak pravi ispod nečije odjeće, a ovo ponašanje je nedavno postalo javno poznato i od tada je uključeno u zakonodavstvo nakon više kampanja²⁶ Osim toga, pojedincima koji su seksualno uzbuđeni i upuštaju se u voajerističko ponašanje (između ostalih simptoma) može se dijagnosticirati voajeristički poremećaj prema Dijagnostičkom i statističkom priručniku za mentalne poremećaje (DSM-5; Američko psihološko udruženje, 2013.²⁷) i Priručniku za međunarodnu statističku klasifikaciju bolesti i srodnih zdravstvenih problema.²⁸ Voajerizam je kriminaliziran u brojnim zemljama poput Velike Britanije, nekih država u SAD-u, Kine, Singapura, kao i drugih, s novim zakonima koji su uvedeni posljednjih godina.

U forenzičkoj psihologiji, ove radnje postaju problem kada osobe koje se posmatraju ne daju pristanak.²⁹ Međutim, istraživanje Victoria P. M. Lister sugerise da nisu sve osobe koje se bave voajerizmom motivirane ili patnjom žrtve ili seksualnim zadovoljstvom, već ih je pojedince motivisalo uzbuđenje rizika da budu uhvaćeni.³⁰ Termin voajerizam odnosi se na čin prikriivenog posmatranja ili snimanja osobe u situacijama koje se široko mogu definisati kao privatne poput gledanja ili snimanja osobe dok se bavi privatnom aktivnošću, kao što je korištenje toaleta,

---

²⁴ Vidi L. McKeon, *Dispatches from the War on Feminism*, Goose Lane Editions, 2019.

²⁵ N.D. Zeronda, "Street shootings: Covert photography and public privacy", *Vanderbilt Law Review*, 63(4), 2010, 1131.

²⁶ Vidi R. Lewis, S. Anitha, "Upskirting: A Systematic Literature Review", *Sage Journals*, Volume 24, Issue 3.

²⁷ DSM-5 je objavljen 2013. godine, kao peto izdanje Dijagnostičkog i statističkog priručnika mentalnih poremećaja (*Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*), koje je kreirala Američka psihijatrijska asocijacija (*American Psychiatric Association - APA*) kako bi pružila standardizovani sistem za dijagnostikovanje mentalnih zdravstvenih stanja u SAD. Godine 2022. objavljena je revidirana verzija pod nazivom DSM-5-TR (*Tekstualna revizija - Text Revision*), koja je ažurirala dijagnostičke kriterijume, pojasnila terminologiju i uključila nova istraživanja. DSM-5 široko koriste kliničari, istraživači i pružaoci osiguranja za vođenje dijagnoze, planiranje liječenja i donošenje odluka o nadoknadi.

²⁸ ICD-11 je najnovija verzija Međunarodne klasifikacije bolesti (*International Classification of Diseases*), koju je razvila Svjetska zdravstvena organizacija (*World Health Organization - WHO*) kako bi pružila sveobuhvatan okvir za zdravstvene informacije i klasifikaciju bolesti (*disease classification*).

²⁹ Vidi J.B. Landes (Ed.), *Feminism, the public and the private*, Oxford University Press, 1998.

³⁰ Vidi V. Lister, *Reversing the rise in voyeurism*, News Centre, University of Kent, 2025.

tuširanje, presvlačenje, seksualna aktivnost, kao i snimanje intimnih dijelova žene dok se nalazi na javnom mjestu (skidanje ispod suknje i skidanje ispod bluze).

Svrha voajerizma je često seksualno zadovoljstvo, ali može imati i neseksualne motivacije, poput uznemiravanja, povrede ugleda, lične zabave itd.³¹ Digitalna tehnologija je povećala mogućnosti i prijetnje voajerizma zbog lakoće kojom omogućava reprodukciju i distribuciju slika široj publici i omogućava njihovo pohranjivanje duži vremenski period. Digitalna tehnologija takođe otvara put novim oblicima voajerističkih aktivnosti. Takvi su slučajevi u kojima se ličnim slikama pristupa s privatnog računara na društvenim mrežama ili uređaja žene i potom se šire.

Voajerizam je obično povezan s prijetnjom širenja snimljenih slika ili videa ako žrtva odbije seksualne, novčane ili druge zahtjeve.³² Stoga, može dovesti i do drugih prekršaja poput ucjene (ili krivičnog zastrašivanja).³³ S tim u vezi, privatnost tijela daje pojedincu pravo na integritet fizičkih aspekata ličnosti.³⁴

Mnoge jurisdikcije su donijele posebne zakone za rješavanje problema voajerizma, bilo putem posebnih zakona ili odredbi unutar opših krivičnih zakona. Na primjer, dok SAD i Filipini imaju posebno rodno neutralno zakonodavstvo za rješavanje voajerističkog sadržaja, u zemljama poput Kanade i Ujedinjenog Kraljevstva³⁵ žrtva ne mora biti nesvjesna voajerističkog čina, što znači da osuda za voajerizam može biti donijeta ako su žrtve, tokom privatnih aktivnosti, svjesne da ih se posmatra/snima, ali nisu dale pristanak za snimanje ili slikanje.

Zakonodavac u Ujedinjenom Kraljevstvu je precizno definisao "zabranjena ponašanja koja predstavljaju voajerizam" kao "povrede fizičkog i psihičkog integriteta žrtava"³⁶, i to na sljedeći način: (1) *actus reus* - snimanje ili nadzor uključuje tajno snimanje bez dozvole. Čak i emitovanje ili dijeljenje takvog snimka predstavlja zaseban zločin; (2) meta – definisanje privatnog područja. Zakon definiše „privatno područje“ kao genitalije, pubično područje, stražnjicu ili ženske grudi (ispod vrha areole), bilo gole ili prekrivene donjim rubljem. Ovo osigurava da su čak i „snimanje ispod suknje“ i „spuštanje ispod koljena“ u javnim prostorima krivična djela; (3) *mens rea* – krivična namjera. Kriminalni voajerizam zahtijeva specifičnu namjeru –

³¹ Vidi W. McCann, A. Pedneault, M.K. Stohr, C.Hemmens, "Upskirting: A Statutory analysis of legislative responses to video voyeurism 10 Years Down the Road", *Criminal Justice Review*, 43(4), 2018, 399-418.

³² C. Calvert, J. Brown J. "Video Voyeurism, privacy, and the internet, Exposing peeping toms in cyberspace", *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, 18, 2000, 469.

³³ Vidi A. A.Gillespie, "Tackling voyeurism: Is the voyeurism (offences) act 2019 a wasted opportunity?", *Modern Law Review*, 82(6), 2019, 1107-1131.

³⁴ Vidi Video Voyeurism Prevention Act, 2004. (United States) i Anti-Photo and Video Voyeurism Act, 2009. (Philippines).

³⁵ Vidi Criminal Code (R.S.C., 1985, c. C-46), Section 162. (Canada) i Sexual Offences Act, 2003, Section 67, 67A and 68. (United Kingdom).

³⁶ Ovo ponašanje predstavlja krivično djelo prema Zakonu o seksualnim deliktima iz 2003. (Sexual Offences Act 2003.) i Zakonu o deliktima voajerizma iz 2019. (Voyeurism Offences Act 2019). Iako se ovi zakoni bave nešto različitim aspektima, svaki od njih uspostavlja voajerizam kao kažnjivo djelo (punishable offence) samo po sebi (in its own regard).

pregledavanje ili snimanje intimnih dijelova druge osobe radi seksualnog zadovoljstva, ponižavanja ili iskorištavanja.

Mnoge jurisdikcije kažnjavaju distribuciju voajerističkog materijala, prepoznajući da dijeljenje slika na internetu uzrokuje veću i trajnu štetu. Suština zakona jeste razumno očekivanje privatnosti (REP) Koncept REP definiše da li se voajerizam može krivično goniti. Sudovi su nekada strogo vezivali privatnost za fizičke lokacije - domove, kupaonice, svlačionice, ali moderni zakoni štite integritet tijela, bez obzira na mjesto.

U poznatom slučaju *State of Washington, Respondent, v. Sean Tyler GLAS*³⁷ muškarci koji su snimali žensko donje rublje na javnim mjestima oslobođeni su jer je zakon štiti samo "privatne lokacije". Negativne reakcije potaknule su sveobuhvatne pravne reforme, proširujući zaštitu na samo tijelo, a ne samo na okruženje.

Prema kanadskom Krivičnom zakoniku³⁸, odredba o voajerizmu nije ograničena na snimanje privatnih radnji ili privatnih dijelova osobe, već se proširuje i na slike koje su snimljene u okolnostima u kojima osoba ima razumno očekivanje privatnosti, bez zahtjeva da slika prikazuje golotinju ili seksualnu aktivnost. Međutim, u poređenju sa zakonom Ujedinjenog Kraljevstva, zakon u Kanadi definiše voajerizam na ograničen način kao čin počinjen u seksualne svrhe ili seksualno zadovoljstvo.

Značajno je da filipinski zakon koji se bavi voajerizmom, naime Zakon o borbi protiv foto i video voajerizma (*The AntiPhoto and Video Voyeurism Act of 2009*³⁹) iz 2009. godine, opisuje ga kao krivično djelo koje krši čast, dostojanstvo i integritet osobe podvrgnute voajerizmu. Ovo obuhvata suštinu krivičnog djela voajerizma ne samo kao kršenje privatnosti, već i kao čin koji ima implikacije na integritet i samoodređenje žrtve.

Zakonodavni organ Floride usvojilo je 2024. godine zakon CS/CS/HB 1389⁴⁰, kojim se mijenja član 810.145 Zakona Floride, kojim se krivično djelo preimenuje iz "video voajerizam" u "digitalni voajerizam". Ovaj član sada zabranjuje sve oblike

---

³⁷ Nos. 71514-9, 71571-8, Supreme Court of Washington, En Banc, Argued June 27, 2002, Decided September 19, 2002.

³⁸ The Criminal Code of Canada (R.S.C., 1985, c. C-46).

³⁹ Ovaj zakon, poznat i kao Zakon Republike broj 9995 (Republic Act No. 9995), osnovni je zakon na Filipinima koji se bavi fotografskim i video voajerizmom. Ovaj zakon ima za cilj da zaštiti privatnost i dostojanstvo pojedinaca od neovlašćenog snimanja (unauthorized recording) i distribucije intimnih slika i video zapisa.

⁴⁰ CS/CS/HB 1389 je usvojen u Predstavnički domu (House) 28. februara 2024. godine, a potom je prošao Senat 1. marta 2024. godine. Odeljak 810.145 zabranjuje video voajerizam, distribuciju i komercijalnu distribuciju video voajerizma. Uopšteno, osoba čini video voajerizam ako namjerno koristi ili instalira ili dozvoljava korišćenje ili instalaciju, uređaja za snimanje kako bi tajno posmatrala, emitovala ili snimala osobu, bez znanja i pristanka te osobe, koja se oblači, svlači ili privatno izlaže tijelo (dressing, undressing, or privately exposing the body), na mjestu i u vremenu kada ta osoba ima razumno očekivanje privatnosti (reasonable expectation of privacy).

digitalnog voajerizma, što uključuje: video voajerizam i širenje komercijalnog video voajerizma.

3. SLANJE NEŽELJENE SEKSUALNE SLIKE

Neke studije su identifikovale različite razloge za gledanje slika seksualnog zlostavljanja djece, uključujući materijal koji služi kao nacrt za buduće seksualne aktivnosti ili kao zamjena za pedofilno ponašanje. Međutim, iako postoje dokazi koji ukazuju na to da su muškarci koje privlače djeca posebno skloni zlostavljanju vlastite djece, nije jasno u kojoj mjeri su ljudi koji pristupaju slikama seksualnog zlostavljanja djece seksualno privučeni djecom (tj. pedofili). Mora se voditi velika pažnja kako bi se napravila razlika između onih koji pristupaju slikama seksualnog zlostavljanja djece i nikada ne djeluju na takve slike čineći „praktična“ krivična djela i onih koji se mogu nazvati „dvostrukim prestupnicima“. Boven i Lowenstein naglašavaju da je važno „ne vjerovati da se može sa bilo kakvim stepenom sigurnosti predvidjeti bilo šta na osnovu preuzimanja slika s interneta“⁴¹. Brojni izvori pružaju pregled i specifične uvide u istraživanja o vezi između gledanja slika seksualnog zlostavljanja djece i počinjenja kontaktnih krivičnih djela. Neki daju preporuke za dobru praksu za procjenitelje.⁴²

4. SEXUAL GROOMING: „KOMUNIKACIJA S OSOBOM S CILJEM DOTJERIVANJA ODREĐENOG DJETETA”

Seksualno pripremanje (*grooming*) odnosi se na proces u kojem pojedinci uspostavljaju emocionalne veze sa potencijalnim žrtvama.⁴³ Ove radnje služe da se stekne povjerenje žrtava i da se one manipulišu kako bi učestvovala u seksualnim aktivnostima.⁴⁴ Predatori⁴⁵ koriste različite taktike kako bi uspostavili kontrolu, iskoristili ranjivosti (*exploit vulnerabilities*) i održali tajnost (*maintain secrecy*)⁴⁶. Razumevanje dinamike pripremanja groominga je ključno za efikasno suzbijanje ovog podmuklog ponašanja.

Bilo ko, bez obzira na godine, pol ili porijeklo, može biti meta seksualnog pripremanja (*target of sexual grooming*). Međutim, djeca i mladi odrasli su posebno

⁴¹ Vidi L. Van Boven., G. Loewenstein, G., Empathy Gaps in Emotional Perspective Taking. In B. F. Malle, S. D. Hodges (Eds.), *Other minds: How humans bridge the divide between self and others*, The Guilford Press, 2005, 284–297.

⁴² Vidi J.M. Bailey, P.A Bernhard, K.J. Hsu, “An Internet study of men sexually attracted to children: Correlates of sexual offending against children”, *Journal of Abnormal Psychology*, 125(7), 2016 989-1000.

⁴³ Vidi R.C. Kim-Kwang, *Online Child Grooming: A Literature Review on the Misuse of Social Networking Sites for Grooming Children for Sexual Offences*, Australian Institute of Criminology, 2009.

⁴⁴ S. Ost, *Child Pornography and Sexual Grooming : Legal and Societal Responses*. Cambridge, Cambridge University Press, United Kingdom, 2009, 71.

⁴⁵ Vidi A. E., Marwick, “To catch a predator? The MySpace moral panic”, *First Monday*, 2008, 13(6).

⁴⁶ Vidi K. Lanning, “The Evolution of Grooming; Concept and Term”, *Journal of Interpersonal Violence*, 33 (1), 2018, 17-23.

ranjivi zbog svoje nevinosti, povjerenja i ograničenog životnog iskustva (*innocence, trust, and limited life experience*). Oni su najmanje sposobni da prepoznaju znakove seksualnog pripremanja.

Predatori često traže one koji mogu biti emocionalno ili socijalno izolovani, kojima nedostaju podržavajući odnosi ili koji doživljavaju lične teškoće. Manipulanti (*groomers*) ciljaju da iskoriste žrtve za svoje vlastito zadovoljstvo tako što se “hrane” njihovom ranjivošću (*vulnerability*).

Procjenjuje se da je jedna od četiri djevojčice i jedan od 13 dječaka u Sjedinjenim Državama žrtve seksualnog zlostavljanja djece u nekom trenutku. U mnogim slučajevima, seksualno zlostavljanje počinje kao “dotjerivanje”. S obzirom na to da je internet uvijek prisutan u životima djece, predatori često pronalaze žrtve koje lično poznaju i strance na mreži (*strangers online*).

Upoznavanje djece u cilju zlostavljanja i dalje se dešava od strane ljudi koje djeca poznaju i kojima vjeruju; međutim, mrežni predator je danas rastuća zabrinutost. FBI (Federal Bureau of Investigation) upozorava da svakodnevno postoji više od 50.000 predatora na internetu.

Najčešće žrtve mrežnog seksualnog upoznavanja su djevojčice uzrasta od 12 do 15 godina. Iako je ovo tačno, svako dijete bilo kog pola i uzrasta je pod rizikom da bude upoznato u te svrhe. Pored toga, počinioci (predatori) mogu biti odrasle osobe bilo kog pola i uzrasta.

Može se baciti svjetlo na to kako predatori iskorišćavaju svoje žrtve proučavanjem detalja taktika. Seksualno pripremanje obično se odvija u nekoliko faza kako bi se manipulirale žrtve i postepeno narušavale granice. Iako se specifične metode mogu razlikovati, sljedeće faze pružaju opšte razumijevanje procesa pripremanja:

- ciljanje (*targeting*): osoba koja seksualno zlostavlja odvaja potencijalnu žrtvu i gradi odnos povjerenja, često se prikazujući prijateljski, od pomoći ili saosjećajan (*friendly, helpful, or sympathetic*);

- izgradnja povjerenja (*building trust*): osoba koja vrši zlostavljanje stiče povjerenje žrtve aktivnim slušanjem (*actively listening*), podrškom i iskorišćavanjem emocionalnih ranjivosti (*exploiting emotional vulnerabilities*). Može se predstavljati kao povjerenik (*confidant*) ili mentor, postepeno postajući uticajan u životu žrtve (*influential in the victim's life*);

- ispunjavanje emotivnih potreba (*filling emotional needs*): pedofili dodatno iskorišćavaju svoje žrtve zadovoljavajući emotivne potrebe koje možda nedostaju. Oni nude pažnju, naklonost, poklone ili posebne privilegije, stvarajući osjećaj dugovanja (*creating a sense of indebtedness*);

- izolovanje žrtve (*isolating the victim*): osobe koje manipulišu žrtvama izoluju ih od prijatelja, porodice i drugih mreža podrške, čineći da zavise od manipulatora za emocionalnu potvrdu i društvo;

- desenzitizacija (*desensitization*): osoba koja vrši zlostavljanje postepeno uvodi seksualni sadržaj, često prikriiven kao šale, razgovori ili izloženost eksplicitnom materijalu (*explicit material*). Ovaj proces desenzitizacije ima za cilj da

normalizuje neprimjereno ponašanje (*inappropriate behavior*) i smanji otpor žrtve (*victim's resistance*):

- održavanje kontrole: osobe koje vrše *grooming* ostvaruju kontrolu putem manipulacije, prijetnji ili ucjene (*threats, or blackmail*), što žrtve čini bespomoćnim i zarobljenim (*powerless and trapped*). Oni takođe mogu iskoristiti osjećaj krivice ili srama (*guilt or shame*) kako bi osigurali ćutanje i poslušnost (*to ensure silence and compliance*).

Razumevanje kako proces pripremanja funkcioniše, može pomoći da se prepozna problem i zaštite svoja djeca.

5. ZLOUPOTREBA POLOŽAJA POVJERENJA

Iako seksualni voajerizam može bezopasno postojati u konsenzualnim vezama ili fantazijama, on se pretvara u zločin u trenutku kada izostane pristanak. Ključno pravno pitanje nije uzbuđenje počinioca, već narušavanje privatnosti i kršenje lične autonomije žrtve. U modernom pravu, razlika između fetiša i krivičnog djela zasniva se na jednom ključnom faktoru: da li je osoba koja se posmatra svjesna i da li daje pristanak. Kada se nadzor dogodi bez znanja ili odobrenja, čin postaje krivični voajerizam, kažnjiv prema zakonima o privatnosti i nadzoru.

6. STREAMING - PRIVATNE SEKSUALNE SLIKE: PRIJETNJA OTKRIVANJEM PRIVATNIH SEKSUALNIH FOTOGRAFIJA I FILMOVA S NAMJEROM NANOŠENJA PATNJE

Zloupotreba intimnih slika (*intimate image abuse*) postoji kada neko pokaže ili prijeti da pokaže, privatnu seksualnu fotografiju ili film nekoj osobi ili grupi ljudi, bez pristanka snimljenog lica. Takođe, može biti krivično djelo ako druga osoba zatim ponovo podijeli ili postavi sliku. Ako neko prijeti da će podijeliti intimnu sliku, nije važno da li su to zaista učinio ili da li ta fotografija ili film uopšte postoji. U Engleskoj i Velsu su 31. januara 2024. godine stupili na snagu novi zakoni iz ove oblasti. Prije ovih promjena, tužilaštvo je moralo da dokaže da je osoba koja dijeli sliku ili film imala namjeru da izazove neugodnost. Ovo više nije potrebno, iako namjera da se izazove nelagodnost čini djelo ozbiljnijim. Ako je dijeljenje intimne slike bilo prije ovog datuma, učinilac će se goniti po starom zakonu i biće potrebna namjera da se izazove nelagodnost.

Fotografija ili film se smatraju privatnim ako prikazuju nešto što se obično ne vidi u javnosti. Smatra se seksualnim ako prikazuje cjelokupne ili djelimične izložene genitalije ili stidnu oblast osobe (*exposed genitals or pubic area*) ili ako bi razumna osoba to smatrala seksualnim zbog njegove prirode. Od 31. januara 2024. godine ovo posebno uključuje sve slike koje prikazuju ili izgledaju da prikazuju, seksualne radnje, golotinju ili djelimičnu golotinju (*nudity, or partial nudity*). Ovo uključuje i "deepfakes"⁴⁷ slike, koje su napravljenije ili izmijenjene da liče na nekoga.

⁴⁷ Deepfake je nova komunikacijska tehnologija u kojoj osoba jednostavno uzima dostupni tekst, slike, videozapise ili audio zapise, a zatim ih uređuje, odnosno 'lažira' kako bi izgledali poput drugih koristeći naprednu tehnologiju vještačke inteligencije (AI) i neuronske mreže (NN).

Kada deljenje intimne slike nije smatrano zlostavljanjem? Ne smatra se zlostavljanjem ako neko dijeli seksualnu ili privatnu fotografiju ili video snimak u cilju sprječavanja, otkrivanja ili istraživanja zločina. Na primjer, neko bi možda morao da pokaže policiji seksualnu fotografiju ili video snimak kako bi im pomogao u istraživanju zločina. Zatim, nije krivično djelo ako je fotografija ili video podijeljen u svrhu novinarstva. Na primer, privatna fotografija može biti objavljena u novinama kao dio vijesti ako je osoba koja je dijelila fotografiju razumno vjerovala da je to u javnom interesu. Uz to, nije krivično djelo ako neko podijeli fotografiju ili video snimak i vjerovao je da je već podijeljena ili objavljena uz pristanak.

Zakon SAD o bezbjednosti na internetu - *The Online Safety Act (OSA) 2023*, uključuje izmjene Zakona o seksualnim deliktima - *Sexual Offences Act (SOA) 2003*, stvarajući krivična djela za rješavanje povećanog broja incidenata dijeljenja intimnih slika i filmova drugih osoba bez njihovog pristanka. Krivična djela obuhvataju dijeljenje slika: genitalija (*genitals*); osoba koje učestvuju u seksualnom aktu (*people engaged in a sexual act*) i intimnih dijelova nečijeg tijela (*intimate areas of someone's body*). To uključuje dijeljenje slika sa suknjama, bluzama i dojenjem. Takođe, obuhvata dijeljenje intimnih fotografija ili filma bez pristanka koji su možda snimljeni uz pristanak u to vrijeme ili dobrovoljno podijeljeni sa počiniocem.

Postoje dvije izmjene SOA iz 2003. godine. Prva uvodi krivično djelo poznato kao virtualno ili online neprimjereno izlaganje (*virtual or online indecent exposure*). Ovo je netraženo dijeljenje slika ili snimaka nečijih genitalija. Ovo se često vrši putem mobilne tehnologije kao što su AirDrop⁴⁸ i aplikacije za društvene mreže (*social media apps*). Druga zamjenjuje krivično djelo koje je kolokvijalno poznato kao "osvetnička pornografija" (*revenge pornography*). Ova djela uključuju dijeljenje ili prijetnju dijeljenjem intimnih slika ili snimaka nekoga ili koji izgledaju kao da prikazuju nekoga, bez njihovog pristanka. Uključivanjem slika ili snimaka koji izgledaju kao da prikazuju nekoga, djelo obuhvata *deepfakes* (vještački kreirane digitalne manipulacije nečijeg lika).

OSA u čl. 187 i član 188. propisuje krivična djela kao čl. 66(a) i 66(b) koji su stupili na snagu 31. januara 2024. godine. U članu 66(a) utvđuje se da predstavlja krivično djelo kada neko namjerno pošalje ili dostavi nekoj osobi fotografiju ili film tuđih genitalija, ako to učini sa namjerom da ta osoba to vidi i da joj izazove strah, tugu ili poniženje (*alarm, distress or humiliation*) ili u svrhu sopstvenog seksualnog zadovoljenja (*own sexual gratification*) i nepažljivo postupa bez obzira da li će to izazvati strah, tugu ili poniženje. Uz to, član 66(b) detaljno opisuje krivično djelo dijeljenja ili prijetnje dijeljenjem intimne fotografije ili filma (*sharing or threatening to share an intimate photograph or film*) nekoga ili djelovanja kao da je neko na njima. U tom kontekstu, uvode se tri krivična djela dijeljenja intimnih slika: (1) osoba namjerno (*intentionally*) dijeli fotografiju ili film koji prikazuju ili izgleda da prikazuju, nekoga u intimnom stanju bez njihovog pristanka (*without their consent*); (2) osoba namjerno dijeli fotografiju ili film koji prikazuje ili izgleda da prikazuje, nekoga u intimnom stanju sa namjerom da izazove zabrinutost, stres ili poniženje toj

---

⁴⁸ AirDrop je servis za dijeljenje fajlova u Apple-ovim iOS, macOS, iPadOS i visionOS operativnim sistemima koji funkcioniše preko bežične ad hoc mreže.

osobi i bez njihovog pristanka; (3) osoba namjerno dijeli fotografiju ili film koji prikazuje ili izgleda da prikazuje, nekog u intimnom stanju sa ciljem sopstvenog ili tuđeg seksualnog zadovoljstva, bez pristanka osobe koja je na fotografiji ili filmu i bez razumnog uvjerenja (*reasonable belief*) da je osoba dala svoj pristanak.

7. ZAKLJUČAK

Prava djece u vezi sa digitalnim okruženjem su nedjeljiva, međuzavisna i međusobno povezana. Pravo djece na zaštitu od nasilja presijeca se sa drugim pravima iz Konvencije UN o pravima djeteta, uključujući njihova prava na pristup informacijama iz različitih izvora, slobodu izražavanja, slobodu udruživanja, privatnost i obrazovanje, između ostalog. Mjere za zaštitu djece od nasilja i eksploatacije su ključne, ali ne smiju proizvoljno ograničavati druga prava.

Društvene promjene i promjene u ponašanju, uključujući sve veće prepoznavanje djece koja pokazuju štetno seksualno ponašanje i povezanost sa ekstremizmom, nasiljem i finansijskim prevarama, pogoduju seksualnoj eksploataciji i zloupotrebi djece na mreži. Novi Okvir za prevenciju koji je pokrenuo *WeProtect Global Alliance - WeProtect Global Alliance's Global Threat Assessment 2025*. je sveobuhvatna sinteza globalno dostupnih podataka, stručne analize, perspektiva mladih i preživjelih i studija slučajeva organizacija koje se bave seksualnom zloupotrebom uz pomoć tehnologije. Procjena pruža praktičan alat za tehnološke kompanije, vlade, organizacije civilnog društva i međuvladine organizacije za rješavanje ove krize.

Pored toga, i UNICEF radi na ostvarivanju cilja da je svako dijete zaštićeno od svih oblika nasilja i eksploatacije, uključujući one povezane sa digitalnim tehnologijama. U podršci ovom cilju, identifikovana su četiri ključna prioritetna područja. To su zaštita djece od: (1) seksualnog zlostavljanja i eksploatacije koje omogućavaju digitalne tehnologije, (2) vršnjačkog nasilja (*bullying and harassment*), uznemiravanja i drugih oblika nasilja koje omogućavaju digitalne tehnologije, (3) ekonomske eksploatacije (*economic exploitation*) i zloupotrebe ličnih podataka u digitalnom okruženju i (4) štetnog sadržaja na mreži (*harmful content online*). Pored rizika od eksploatacije ili zlostavljanja, digitalno okruženje može negativno uticati i na mentalno zdravlje i dobrobit djece (*mental health impacts for children*). Štaviše, svako od ova četiri prioritetna područja može imati potencijalne posljedice za mentalno zdravlje djece. Mentalno zdravlje i psihosocijalna podrška (*psychosocial support*) moraju biti osnovni dio svake strategije odgovora na nasilje nad djecom koje omogućavaju digitalne tehnologije i internet.

U članku su uzeti u obzir i obrasci muškaraca koji su seksualno privučeni djecom u vezi sa specifičnim kombinacijama starosti i pola. Značajno je što je ovaj uzorak uzео u obzir muškarce regrutovane putem internet izvora, za razliku od većine prethodnih istraživanja koja su regrutovala muškarce putem pravnog sistema. Generalno, obrasci privlačnosti muškaraca su prilično slični onima iz pravnih uzoraka.

U tom kontekstu, države trebaju preduzeti sve potrebne zakonodavne, upravne, socijalne i prosvjetne mjere da zaštite dijete od svakog oblika tjelesnog ili duševnog nasilja, povreda ili zloupotreba, zanemarivanja ili zapuštenosti,

zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući polno zlostavljanje, dok o njemu brine roditelji, zakonski zasupnici ili neka druga odgovorna osoba kojim je briga o djetetu povjerena. Mjere zaštite, po potrebi, moraju obuhvatiti djelotvorne postupke uvođenja socijalnih programa za pružanje potrebne pomoći djetetu i onima koji o njemu brinu, te za druge oblike prevencije, izvještavanja, ukazivanja, istraživanja, postupanja i praćenja slučajeva zlostavljanja djeteta koji su opisani i, bude li potrebno, za uključivanje suda.

Literatura

- Albury, Kath, "Young people, digital media research and counterpublic sexual health" *Sexualities*, 21(8), 2018, 1331-1336.
- American Academy of Family Physicians, Adverse Childhood Experiences 2019.* <https://www.aafp.org/about/policies/all/adverse-childhood-experiences.html> [Google Scholar].
- Babchishin, Kelly M., Hanson, R. Karl, VanZuylen, Heather, "Online child pornography offenders are different: A meta-analysis of the characteristics of online and offline sex offenders against children", *Archives of Sexual Behavior*, 2015, 44, 45-66.
- Bailey, J Michael, Bernhard, A. Paula, Kevin J. Hsu, "An Internet study of men sexually attracted to children: Correlates of sexual offending against children", *Journal of Abnormal Psychology*, 2016, 125(7), 2016, <https://doi.org/10.1037/abn0000213>.
- Barnes, Jaclyn E., Noll, Jennie G, Putnam, Frank W., Trickett, Penelope K., "Sexual and physical revictimization among victims of severe childhood sexual abuse", *Child Abuse & Neglect*, 33, 2009, 412-420.
- Bates, Samantha, "Revenge porn and mental health: A qualitative analysis of the mental health effects of revenge porn on female survivors", *Feminist Criminology*, 12(1), 2017, 22-42, <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sxi&AN=119580600&site=ehost-live>.
- Bates, Samantha, "Stripped": An analysis of revenge porn victims' lives after victimization (PDF) (Thesis), Simon Fraser University, 2015.
- Calvert, Clay, Brown Justin, "Video Voyeurism, privacy, and the internet: Exposing peeping toms in cyberspace", *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, 18,2000, 469.
- Cantor, James M., McPhail Ian, V., "Non-offending Pedophiles", *Current Sexual Health Reports*, 8, 2016, 121-128.
- Citron, Danielle Keats, Franks, Mary Anne, "Criminalizing Revenge Porn", *Wake Forest Law Review*, 49 (2), 2014, 345-392.
- Cortoni, Franca, Marshall, William L, "Sex as a coping strategy and its relationship to juvenile sexual history and intimacy in sexual offenders", *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 13, 2001, 27-43.
- Curnutt, Hugh (2015). "Sexting". *The International Encyclopedia of Human Sexuality*, 2015, 1115-1354. doi:10.1002/9781118896877.wbiehs448.
- DeLamater, John D., Sill, Morgan, "Sexual desire in later life", *Journal of Sex Research*, 42, 2005, 138-149.
- Döring, Nicola M., "The Internet's impact on sexuality: A critical review of 15 years of research", *Computers in Human Behavior*, 25(5), 2009, 1089-1101.
- Gesselman, Amanda, N., Druet, Anna, Vitzthum, Virginia, "Mobile sex-tech apps: How use differs across global areas of high and low gender equality", *PLoS one*, 2020, 15(9).
- Finkelhor, David, "Risk factors in the sexual victimization of children", *Child Abuse & Neglect*, 4, 1980, 265-273.
- Finkelhor, David, *Child Sexual Abuse: New Theory and Research*, Free Press, 1984.
- Gillespie, Alisdair A. (2019). Tackling voyeurism: Is the voyeurism (offences) act 2019 a wasted opportunity? *Modern Law Review*, 82(6), 2019, 1107-1131, <https://doi.org/10.1111/1468-2230.12441>.
- Green, Stuart P., *Criminalizing Sex*. Stuart P. Green, Oxford University Press, 2020, DOI: 10.1093/oso/9780197507483.001.0001.

- Hanson, R. Karl, Harris, Andrew J., "Where should we intervene? Dynamic predictors of sexual offense recidivism", *Criminal Justice and Behavior*, 27, 2000, 6-35.
- Hasinoff, Amy Adele, "Sexting as media production: Rethinking social media and sexuality", *New Media & Society*, 15(4), 2013, 449-465.
- Hazelwood, Robert, Warren, Janet, "The Serial Rapist: His Characteristics and Victims", *FBI Law Enforcement Bulletin*, February 1989, 18-25.
- Henry, Nicola, Witt, Alice, Governing image-based sexual abuse: Digital platform policies, tools, and practices. In J. Bailey, A. Flynn, & N. Henry (Eds.), *The Emerald international handbook of technology-facilitated violence and abuse*, 2021, 749-768. Bingley Emerald Publishing Limited.
- Henry, Nicola, Powell, Anastasia, "Technology-facilitated sexual violence: A literature review of empirical research", *Trauma, Violence, & Abuse*, 19(2), 2018, 195-208, <https://doi.org/10.1177/1524838016650189>.
- Jurasz, Olga, Barker, Kim, (2021). "Sexual violence in the digital age: A criminal law conundrum?", *German Law Journal*, 22(5), 2021,784-799.
- Kempton, Davis Stefanie (2020). "Erotic Extortion: Understanding the Cultural Propagation of Revenge Porn", *SAGE Open*, 10 (2), 2020, doi:10.1177/2158244020931850.
- Kim-Kwang, Raymond Choo, *Online Child Grooming: A Literature Review on the Misuse of Social Networking Sites for Grooming Children for Sexual Offences*, Australian Institute of Criminology, 2009.
- Landes, Joan B. (Ed.), *Feminism, the public and the private*, Oxford University Press, 1998.
- Lanning, Kenneth, "The Evolution of Grooming: Concept and Term", *Journal of Interpersonal Violence*, 33 (1), 2018, 17-23, doi:10.1177/0886260517742046.
- Lister, Victoria P. M., Gannon, Theresa A., *A Descriptive Model of Voyeuristic Behavior (DMV) – DFP*, Conference: BPS Division of Forensic Psychology annual conference, <https://doi.org/10.1177/10790632231168072>.
- Marwick, Alice E., "To catch a predator? The MySpace moral panic", *First Monday*, 2008, 13(6), <https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/download/2152/1966>.
- McCann Wesley, Pedneault, Amelie et al., "Upskirting: A Statutory analysis of legislative responses to video voyeurism 10 Years Down the Road", *Criminal Justice Review*, 2018, 43(4), 399-418. <https://doi.org/10.1177/0734016817741342>.
- McKeon, Lauren, *Dispatches from the War on Feminism*, Goose Lane Editions, 2019.
- Mojsilović, Miroslav, "Analiza krvnih i seksualnih delikata na području Kantona Sarajevo za period od 2010 - 2017", *Logos*, broj 2, 2018, 77.
- Ost, Suzanne, *Child Pornography and Sexual Grooming: Legal and Societal Responses*, Cambridge, United Kingdom, Cambridge University Press, 2009, 71.
- Ost, Suzanne, Gillespie, Alisdair A., "Recognizing the Paradigm of the Unknowing Victim and the Implications of Liminality", *The British Journal of Criminology*, Volume 64, Issue 1, January 2024, 194-210, <https://doi.org/10.1093/bjc/azad024>.
- Pérez, Fuentes, Gabriela, Olfson, Laura, Villegas, Laura, Morcillo, Carmen, Wang, Shuai, Blanco, Carlos, "Prevalence and correlates of child sexual abuse: a national study", *Comprehensive Psychiatry* Volume 54, Issue 1, January 2013, 16-27, <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2012.05.010>.
- Power, Jennifer, Dowsett, Gary W., Waling, Andrea. et al. "Rethinking Risk in Adults' Engagement with Sexual Digital Imagery", *Sex Res Soc Policy*, 21, 2024, 1584-1593, <https://doi.org/10.1007/s13178-023-00844-w>.
- Rackley, Erika, McGlynn, Clare et al., "Seeking justice and redress for victim-survivors of image-based sexual abuse", *Feminist Legal Studies*, 29(3), 2021, 293-322. <https://doi.org/10.1007/s10691-021-09460-8>.
- Ruth, Lewis, Sundari, Anitha, "Upskirting: A Systematic Literature Review", *Sage Journals*, Volume 24, Issue 3, <https://doi.org/10.1177/15248380221082091>.
- Salter, Michael, "Beyond Criminalisation and Responsibility: Sexting, Gender and Young People", *Sydney Law School*, 24, 2013, 310-315.
- Sanderson, Christiane, *The Seduction of Children: Empowering Parents and Teachers to Protect Children from Child Sexual Abuse*, Jessica Kingsley Publishers, 2004, 189.

- Sebastian, Melinda, "Privacy and consent: The trouble with the label of "revenge porn", *Feminist Media Studies*, 17(6), 2017, 1107-1111.
- Seto, Michael C., "The Motivation-Facilitation Model of Sexual Offending", *Sage Journals*, Volume 31, Issue 1, 2017, <https://doi.org/10.1177/1079063217720919>.
- Souza, Erica, "For his eyes only: Why federal legislation is needed to combat revenge porn", *UCLA Women's Law Journal*, 23(2), 2016, 101-129.
- Tiidenberg, Katrin, Van Der Nagel, Emily, *Sex and social media*, Bingley Emerald Group Publishing, 2020.
- Vadysinghe, Amal Nishantha et al., "A hidden aspect of physical child abuse: A case of voyeurism", *Journal of Forensic Psychology Research and Practice*, 19(1), 2019, 1–8. <https://doi.org/10.1080/24732850.2018.1530927>.
- Van Boven, Leaf, Loewenstein, George, Empathy Gaps in Emotional Perspective Taking. In B. F. Malle & S. D. Hodges (Eds.), *Other minds: How humans bridge the divide between self and others*, The Guilford Press, 2005, 284–297.
- Wolbert, Burgess, Ann, Hartman, Carol, "On the Origin of Grooming", *Journal of Interpersonal Violence*, 33 (1), 2018, 5-16, doi:10.1177/0886260517742048.
- Ybarra, Michele L., Mitchell, Kimberly J. et al., "Online social support as a buffer against online and offline peer and sexual victimization among U.S. LGBT and non-LGBT youth", *Child Abuse Negl.*, 2015, 39, 123-136, doi: 10.1016/j.chiabu.2014. 08.006.
- Zeronda Nancy D., "Street shootings: Covert photography and public privacy", *Vanderbilt Law Review*, 63(4), 2010,1131.
- Zeyzus Johns, Bree, Casola, Allison R. et al., "Safe-Guarding Youth from Online Sexual Exploitation in the Digital Era: A Role for Primary Care", *Am J Lifestyle Med.*, 26; 19(2), 2024 307-313. doi: 10.1177/ 15598276241268236.

PROTECTING CHILDREN FROM SEXUAL ABUSE THROUGH DIGITAL TECHNOLOGIES

prof. dr Marina M. Simović

Secretary at the Ombudsman for Children of the Republic of Srpska; Full professor, Faculty of Legal Sciences of the Pan-European University "Apeiron" in Banja Luka, e-mail: marina.simovic@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0008-3330-4023>

prof. dr Azra Adžajlić – Dedović

Full professor, Faculty of Criminology, Criminology and Security Studies, University of Sarajevo, e-mail: aadzajlic@fkn.unsa.ba

Abstract: *The digital environment has the potential to provide children with incredible possibilities. In this regard, the growth of e-mail, social networks, online messaging, online games and video streaming applications reflects the increase in reported and confirmed cases of sexual exploitation of children and adolescents on the Internet. As access to and use of the Internet continues to grow, one must remain vigilant about opportunities for online sexual exploitation of children. During the COVID-19 pandemic, the shift to a more virtual world has increased the use of Internet by children, limited online safety supervision, and reduced children's access to trusted adults who are often key to identifying and reporting abuse.*

Awareness must be raised and preventive solutions developed for these threats. Competent state authorities are important practitioners of preventive activities, education and advocacy throughout the whole life and can play a key role in protecting children and teenagers from this relatively new threat. The first step in stopping online sexual abuse of children is understanding what it is, whom it affects, and how to be safer online.

The UN Committee on the Rights of the Child has confirmed that meaningful access to digital technologies can help children realize the full spectrum of their rights. Children use the Internet to learn, connect with others, and express themselves in ways that previous generations could only imagine. Digital technology is an integral part of the everyday life of many children. On the other hand, online sexual exploitation of children refers to the use of technology for sexual exploitation or causing harm to a person under the age of 18. This phenomenon has become more common in recent years due to increased access to the Internet in households, increased use of smartphones among children and teenagers, as well as the rapid expansion of new technological platforms such as live streaming and gaming.

Despite its risk and frequency, this form of sexual abuse of children is mostly underrepresented in the literature. This paper aims to define online sexual exploitation of children, to investigate its consequences, and to identify related risk factors and emphasize the key role of competent authorities in its prevention and suppression. By shedding light on this issue, the aim is to respond to the crucial need to protect the well-being of children and adolescents in a more digital time.

Key words: *sexual violence, children, digital technologies, voyeurism, the right to privacy*